

GAZİ TÜRKİYAT
BAHAR / 2023

YAYIN DEĞERLENDİRME / Reviews

Atf / Citation

BÖREKÇİ, H. (2023). "Taşağıl, Ahmet (2020). Bilge Kağan'ın Vasiyeti. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık. 96 s. ISBN: 978-605-9521-67-3". *Gazi Türkiyat*, 32: 233-235.

Geliş / Submitted

11.04.2023

Kabul / Accepted

07.05.2023

DOI

10.34189/gtd.32.016

BİLGE KAĞAN'IN VASİYETİ

Taşağıl, Ahmet (2020). Bilge Kağan'ın Vasiyeti. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık. 96 s. ISBN: 978-605-9521-67-3.

Hüseyin BÖREKÇİ*

Genel Türk Tarihi araştırmaları açısından, İslam öncesi dönemin en çok araştırılan konularından birisi, Göktürk Devleti tarihidir. Bu konuda "Ahmet Taşağıl'ın Göktürkler", "Saadettin Gömeç'in Kök Türkler Tarihi", "Ahmet Bican Ercilasun'un Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları" gibi Türk yazarların eserlerinin yanında, "Lev Nikolayeviç Gumilëv'in Eski Türkler" gibi yabancı yazarların çeviri kitapları da mevcuttur.

Kitabın yazarı Ahmet Taşağıl, 1985 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olmuş, mezuniyetini müteakip Çince öğrenmek ve Türk Tarihi kapsamında araştırmalar yapmak üzere Tayvan'a gitmiştir. Doktora tezini Göktürkler konusunda yazarak bilim dünyasına adımını atmış ve bu konuda başladığı çalışmalarına, *Gök-Türkler, Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları, Türk Model Devleti Gök Türkler ve Bilge Türk / Tonyukuk* kitaplarını yazarak devam etmiştir. 1992'de yardımcı doçent, 1995'te doçent ve 2000 yılında profesör unvanını alan Taşağıl, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Moğolistan, Çin ve Güney Sibirya'da saha çalışmaları ile adından söz ettirmektedir. 2015 yılından itibaren Yeditepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanlığı görevini sürdürmektedir. Tanıtımı yapılan bu eser de kendi çalışmalarının başka bir açıdan değerlendirmesidir. Entelektüel düzeyde bilgi sahibi olmak isteyen kişiler ve tarih lisans eğitimi gören öğrencilere hitap edebilecek bir kitaptır.

* Doktora Öğrencisi, Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü, Harp Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara/TÜRKİYE. huseyinborekci@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0601-5759

Türk adının tarihte ilk defa geçtiği devlet olan Göktürk Devleti dönemine ait Bilge Kağan, Kül Tegin ve Tonyukuk başta olmak üzere yüzlerce yazıt, Orta Asya'nın kalbinde, Türklüğün en eski yazıtları olmaları münasebetiyle, tarihi açıdan büyük önem arz etmektedir. Bu kitap, Türk tarihi ve kültürü açısından değerli olan bu yazıtları esas alarak, Göktürk tarihini, Göktürk devlet yapısını ve kitabeleri anlatmaktadır. Kitabın yazarı Prof. Dr. Ahmet Taşağıl'ın, Göktürk Devleti'nin hüküm sürdüğü zaman dilimine ve coğrafyaya hâkim olması, kitabın önemini arttırmaktadır. Yazar bu eserde, hem Göktürk tarihini incelemiş, hem de yazıtları Bilge Kağan'ın fikir yapısıyla tahlil etmiştir. Genel Türk Tarihine hâkim bir yazar olan Taşağıl, akıcı bir anlatım ile kitabelerle ilgili bilgileri aktarmıştır. Kitabın, bahsedilen zamanı, zaman diliminin geniş olması sebebiyle, detaylı anlatması mümkün değildir. Ancak yazar, bu geniş zaman diliminde yaşanan olayları kronolojik olarak düzgün bir şekilde sıralayarak, okuyucunun dönemi kavramasına yardımcı olmaktadır.

Kitap, üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde I. Göktürk Devleti, ikinci bölümde II. Göktürk Devleti, üçüncü bölümde ise anıtlar anlatılmıştır. Ayrıca kitabın sonunda anıtların fotoğraflarına da yer verilmiştir. Kitabın birinci ve ikinci bölümde anlattıklarıyla yazar, bu alanda bilgi sahibi olmayan okuyucularını Bilge Kağan'a hazırlamıştır.

Birinci bölümde yazar, Birinci Göktürk Devleti üzerinde durmuştur. Yazara göre Göktürk Devleti; Türk adını ilk defa resmî devlet adı olarak kullanarak, milletimize ad verme şerefi kazanmıştır. Yazar, Göktürk Hanedanı'nın efsaneye göre bir kurttan türediğini yazmıştır. Bu bölümde yazar, Bumin ve Mukan Kağan başta olmak üzere Göktürk Kağanlarının yaşadıkları dönemdeki olayları, Doğu ve Batı Gök Türk Devletlerini, fetret devrini ve ayaklanmaları anlatmıştır. Yazara göre, Çin kaynaklarında, başka hiç bir hükümdar için kullanılmayan "Çin Seddi'nin dışındaki bütün kavimler ona itaat etmişti" ifadesi, Bumin Kağan için yazılmıştır.

İkinci bölümde yazar, Göktürk Devlet Modeli'ni incelemiştir. Bu konuda, İltiş Kutlug Kağan, Kapgan Kağan, Bilge Kağan, Kül Tegin ve Tonyukuk döneminde ülkenin başarılı şekilde idare edildiğini, sonrasında ise başa geçen kağanların, aynı başarıyı gösteremediğini belirtmiştir. Yazara göre kitabeler, sadece Türk milletinin yaşamasını sağlayacak yollar ve çareler göstermekle kalmamış, aynı zamanda bir devlet felsefesi ortaya koymuş, ayrıca Türk inanç ve hukuk prensiplerini açıklamış, sosyal dayanışma ve ekonomik faaliyetlerin millet uğruna en faydalı yollarını dile getirmiştir. Yazar, Bumin Kağan konusunda, millete son derece güvendiğini ve ebediliğine o derece inandığını ve "Ey Türk! Üstte gök yıkılmaz, altta yer delinmezse senin devletini, töreni kim bozabilir?" sözünün de bunu kanıtlar nitelikte olduğunu belirtmektedir. Yazara göre, Göktürk devlet modeli daha sonraki asırlarda da devam etmiş ve günümüz Türk Dünyasına ulaşan bir köprü olmuştur.

Üçüncü bölümde yazar, anıtlar hakkında bilgi vermiş, Bilge Kağan'ın vasiyetini yazmış ve yorumlamıştır. Yazara göre, Çin kaynakları ve XII. asırda Ata Melik

Cüveynî'nin *Tarih-i Cihan-Güşâ* adlı eserinde de bu yazıtlardan bahsettiği göze çarpmaktadır. Taşağıl, XVIII. ve XIX. asırlara kadar ilim âlemince bilinmeyen yazıtların, ilk defa İsveçli Strahlenberg tarafından keşfedildiğini, bununla beraber söz konusu yazıtların okunmasının ancak, geçen asrın sonlarında başarılabilmiş olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yazar bu konuda, 1893 yılında Danimarkalı ünlü dil bilgini Thomsen'in, hiç Türkçe bilmediği hâlde bu yazıtları çözdüğünü (önce kitabelerde çok sık geçen Kül Tegin, Tengri ve Türk kelimelerini okumuştur) ve ilim âlemine duyurduğunu yazmıştır. Yazar, son zamanlarda Orhun bölgesi başta olmak üzere bütün Moğolistan ve Orta Asya'nın diğer kısımlarında yeni Gök-Türkçe yazılı taşlar bulunduğunu ve hâlâ bulunmaya devam ettiğini belirtmiştir.

Bilge Kağan'a göre, Gök-Türk kağanları Ötüken ormanında oturlarsa ve bu mevkiden devleti idare ederlerse ülkede sıkıntı olmayacaktır. Bilge Kağan'ın milletinin özellikle dikkatini çekmek istediği bir husus söz konusudur. Milletine "Ey Türk Milleti" diye seslenen Bilge Kağan, aç iken tokluğu düşünmediklerini, tok iken de açlığı aklına getirmediğini belirtmektedir. Bilge Kağan, Türk milletinin ve beylerinin sözlerini iyice işitip kavraması için ebedi taşlara oyduarak yazdırdığını bildirmiş ve Gök-Türk devletinin çok zenginleşip, çok geliştiğini vurgulayarak, üstte Gök çökmedikçe, altta yer delinmedikçe yani dünya durdukça, Türk milletinin devletini ve töresini kimsenin bozamayacağını belirtmiştir. Ayrıca kitabın sonunda yazar, kitabelerin on adet fotoğrafını paylaşmıştır.

Kitap, Türk tarihinin en eski ve önemli eserlerinden olan Bilge Kağan, Kül Tegin ve Tonyukuk anıtlarını incelemekle kalmayarak bu anıtlarda yazanları esas alarak çıkarımlar yapması ve nihayetinde bu çıkarımları bir devlet modeli olarak incelemesi açısından önemli bir eserdir. Ayrıca Çin kaynaklarını kullanması ve bu kaynakların Türk literatürü gündemine bir kez daha getirilmesi açısından da kıymetli bir kitaptır. Göktürk Devleti'ni anlamamızın günümüz Türk Dünyası'nı anlamada önemli bir aşama olması ve bu devlet modelinin günümüz Türk Dünyası'nın omurgasını oluşturması açısından, bu kitabı mutlaka okumalıyız. Bu kitap, Göktürk Devlet modelini kavramamızı ve Bilge Kağan'ın bakış açısını yakalamamızı sağlayacaktır.